

BÁCSKA, PARADICSOM

– Kalandos történet

Nyár van, nyár, kánikula, dögmeleg szeptember: mintha ez a zóna nem reagálna az évszakok forgására. Mi, turnéalatok – zörgő buszelefántok, ízelt testű vonatsárkányok és olajos műbőrűt árasztó furgonmedvék zsákmányállatai – most épp egy okkersárga busz hasában, mint eleven szaunában zötyögünk a kétlábúak egyik települése felé. A buszelefánt ráérősen kanyarog velünk, egyre többet, hol jobbra, hol balra, miközben – úgy tűnik – akár nyílegyenes pályát is szabhattak volna neki a véghetetlen pusztaságban, kopott kukoricások és lelappadt lucernások között. Az emberi településekről csak az istenháza koronája látszik ide, a semmibe.

Mi is a kétlábúak fajából valók vagyunk, de különös tevékenységünk folytán mutáció áldozatai lettünk, valamikor a kölyökidőkbe vesző homályban, réges-rég. Egyikünk sem emlékszik már a maga történetére, csak azt tudjuk biztosan, hogy bár két lábon járunk, már inkább öltjük sosem volt fajok formáit, mert a településekbe gyűlt fajtatársainktól elfogadhatatlanul különbözően élünk. A szokványos kétlábúak ugyan megtűrnek minket maguk között, mégis azt szeretik a leginkább, ha meghúzzuk magunkat a bőrünkbeli kipárolgó láthatatlan hóból épült falak mögött, egy-, két- vagy ritkábban többszemélyes gettóinkban.

Vannak viszont kivételes idők, olykor egy egész hétnyi is, amikor nemcsak hogy kijöhetünk elzártágunkból, de egyenest örvendeznek a jelenlétünknek és mindannak, amit csak mi tudunk. Ezeket a napokat ők *fesztiválnak*, ünnepnek nevezik – ilyenkor képesek még az elraktározott élelem- és ital-készleteikből is áldozni arra, hogy az effajta alkalom igazi multság legyen.

Egy ilyen ünnep színhelyére döcög most ez az okkersárga buszelefánt is, ami a szegényesebb kunyhókkal szegélyezett sáros utakat maga mögött hagyva már városias kövezeten dülöngél velünk, alaposabban megépített, jó módot tükröző házak között. Jómódot, de görbe tükörben: a legtöbb ház olyan, mintha fészekrakás közben megbolondult madár hordta volna össze. Itt gipszstukkó, ott égkék plecsni a szürke falon, emitt erkély, amott cifra kiszögellés – semmi értelme az egésznek. És minden palota és kalyiba egymásra mászva, sőt egymás falába harapva – megint, mintha csak nem lenne elég hely a határtalan ég alatt a kopasz foltokkal éktelenkedő beláthatatlan síkon. Vagy mintha félnének egymástól távolabb húzódni.

Azért jó kis murinak nézhetünk elébe emberföldön mind, akik itt vagyunk. A mi négyfős csapatunk az én hazámból, a határos vidékről jött, bár Közös Gepárd, a vezetőnk éppenséggel erről a sík tájról származott át oda.

Bármennyire is nem illünk össze mi ketten, Közös Gepárd az én gettópárom. Olykor kirángat a vackomról és elhurcol ugyancsak egyes összetételű hordájával engem is az ilyen ünnepekre, hogy hangosan kiugassam, amit addig összegondolkodtam magamnak. Pedig én, Vízikutya legszívesebben a part menti mezsgyéken matatok csak úgy magamban mormogva: leginkább a nedves kertek szimatolásában, a messzi Hold bámulásában, a néma szómágiában vagyok otthon – mindig nehezen szánom rá magam, hogy útra keljek vele. Aztán persze soha nem bánom meg.

Ez alkalommal Szelíd Oroszlánt hoztuk magunkkal, aki faágakkal püföli a bőrt, és Hiú Hiúzt, aki a testét meg a hangját teszi bele a produkciókba – s aki szintén idevalósi:

még a háború elől menekült át innen az én földemre.

A többiek közt vannak, akik messzebről, gazdagabb tájakról jöttek, mint például a Francia Hermelinpár, a két kecses hölgyemnyét, akik produkcióikban kézzel fogható káprázatot képesek varázsolni az emberfélék szeme elé. De vannak itteniek is, mint Egyszerű Mackó, aki a fellépéseiben csak teszi, ami eszébe jut, hogy megmutassa a kétlábúaknak, milyenek – és azok, csodák csodája, mindig fel is ismerik magukat az ő már-már eszköztelen mutatványában. És persze idevalósi az egész fesztivál kitalálója is, Ősz Farkas, aki az ünnepszagra idecsődített mindahányunkat.

Beérünk az emberlakta földre, a buszelefánt kiokád minket a közepén, ahol a párhuzamos házsorok metszéspontjában a kávézók dúsan hajtó nagy bokrai várnak – ezt szeretem tán a legjobban a kétlábúak ültette furcsa kertek közül. Imádom a kávéfelfetyelni, habbal vagy se, hosszút vagy kis mérges feketét – mind csodás! És ezen a tájon a lehető legerősebbeket ihatom, ahányszor csak erre tévedek.

Bekucorodom a nagyon kényelmes fonott karszék mélyébe – műrattan: ez is micsoda növény! –, velem szemben Közös Gepárd azonnal prédikálni kezd a többieknek, én meg belemerülök a kétlábúak zajaiba: csörömpölő porcelánvirágok, rájuk zuhogó víz, fölvakkanó nevetések, rengeteg fölösleges szó... Végül is ilyen arányban, e szinte láthatatlan módon tán még jó is köztük.

Az ünnep este kezdődik, Ősz Farkasék tanyáján, ahol a nagy, kedves barna szemű Fiafarkas is úgy fogad minket, mint vérrokonait. Majd csak a sötét estében fogunk bele mutatványainkba, addig még lakmározunk, helyezkedünk, nyújtózunk, körbeszaglászszuk egymást az ismeretlenekkel. Nincs az az emberfalka, amelyben ekkora bizalommal emelné egymás felé az orrát két idegen, mint a mi szedett-vedett mutáns csapatunkban.

A franciák hárman vannak: a hölgyemnyét-párral érkezett Kényes Macska is, aki

kövér, rosszkedvű, és feketére van festve a szőre. Elsőre nem szeretem a szagát, sőt még másodikra se: zavar az orrhangja, az, ahogy fintorog, ahogy álmában szuszog, ahogy elfordul – nem is tudom, mi nem zavar benne. Mégis, amikor az ünnepet nyitó estén meglátom, mit tud, a szívembe fogadom: zsigeri bizalmat kelt bennem erőteljes produkciója. Némán cselekszik, mint a nagy varázslók, és érthetően: mire a béke egyetemes jelképeként mindenki homlokán ott billeg az általa felragasztott fehér galambtoll, már nem kérdelem gyanakodva, vajon hogyan jutott hozzá. Az Ősz Farkasék tanyája előtti óriás nyárfa alatt fejezi be szertartását: színes szalagjaival feldíszítve a hirtelen zivatartól frissen felázott árokparton behuppan a lágy sárba, mint aki hazaért.

Mégis, mégis a Francia Hermelinpár varázsos táncába leszek szerelmes én is, mint mindahányan! Hosszú fekete uszályukkal, fejükön a fekete burokkal, nyakuknál vörös pórázzal összekapcsolva, ahogy minket is sorra belevonnak gyönyörűen síkló vak mozgásukba, sikerrel sugározzák át belénk saját szerelmüket, saját kérdésüket, saját aggodalmukat: *szorosan? ketten? lehet? megfojt? megtart? elvesztem? vagy épp most vagyok meg?...*

Holdra bámul a bácskai éjszaka. Odžaci¹ alszik, mi büfögünk a rengeteg befogadástól, élményeinkkel eltelten iszunk, Csinos Pocok gitárjának hangjára zengjük együtt a horvát gyökerű Novoseliccsel, hogy „With the lights out, it's less dangerous / Here we are now, entertain us / I feel stupid and contagious / Here we are now, entertain us / A mulatto, an albino / A mosquito, my libido...”

A kis farkastanya zárt udvaráról erős gőzök szállanak fel testünkől az odžaci nyárfák fölé, s fölöttük el a *vojvodinai* sztyeppe felé: holnap a vassárkány átsüví rajta testvéri falkánkkal Újvidékre.

Az az odžaci vasútállomás, jaj! Micsoda csúf ligetje az az emberi alkotmányoknak! Igaz, sok volt a fény, amit tegnap benyeltem,

¹ Magyar neve Hódság. (A szerk.)

sokat is ittunk, de talán mégsem ettől lett lidércnyomás ebből a rettentő teremtményekkel berendezett térből! Sötétvörösből szinte feketévé lett téglákkal kirakott épület, ablakain kék vasrácsok, ajtajához töredezett lépcső vezet, két fok, aztán az üres váróterem, ahol kongó kockakő padlón kell átkelni a jegypénztár egy szem sűrűrácsos kisablakához. Kint alig fér el egy lécpad, s a lábunk előtt mindjárt két szoros vágány, a megszakottnál mintha keskenyebbek lennének. És épp csak mögöttük, szinte rajta a síneken valami silózó felénk dőlni látszó óriás ikerhengertornyai – mint egy rémálomban. Alattuk balra elhúzódozó épület is tartozik hozzájuk, az ablakai betörve – és az egész létesítmény elkoszosodott érettvaj-színben pompázik, a hengertornyok is, a vastraverzek, a tűzoltólétra, minden! Iszonyat – az érzékek hangosan tiltakoznak, de hányni se lenne hol, ahogy vizelni sincs: csak egy bűzös téglarakás düledez oldalt, ahová a dolgát végezni elrejtőzhetne a szemérmes turnéállat... Inkább visszatartom.

És fut az út megint a pusztaságba, most elég egyenes, de így tán még reménytelenebb: kiégett föld és elszáradt föld, zöldellő szár és elsárgult szár, messzi épületroncs és közeli épületroncs – inkább egymás felé fordulunk. Az egyik hermelinehölgy egyszerre csak odamutat a kinti *seholsincs* távoli pontjára: ott, ott van valahol az a tanya, a belgáé, aki

ide települt, ahová ők évente eljönnek végigpörgetni azt a csodálatos, sima, finom, magasan kidolgozott, mégis elemi fontosságúnak megmaradó gondolatsort, amit csak ők ketten tudnak. És mindig sokan kíváncsiak rájuk – mondja –, azon a *seholsincs* távoli tanyán, amit az a belga mutáns ezért vett meg a mező közepén: hogy ilyeneket lehessen ott megmutatni. Befogadó föld, gondolom, és most már nem veszem le a szemem a vakító nap alatt forduló üres síkról. Kikopott bundájú, agyonvert, befogadó föld.

Újvidék az erős őszi napsütésben: jobbra-balra nagy, rendezett házerdők, középpütt az újabb hirtelen záportól felfénylő széles sugárút. Félelemmentes nyíltság, befogadó tágasság: dajkálja, hintáztatja, sokszorozza a fényt naplementéig a nagy házak dupla jegegyesora közt. Tövükben kis furcsa gomba nőtt: az apró galéria, ahol aznap délutántól késő estig előadjuk a produkcióinkat: tágulni képes kicsi tér.

Közös Gepárd azonnal megtalálja a közelben a legolcsóbb helyet, ahová egész héten bejárhatunk ingyen pisilni és kevés pénzért inni. Tulajdonosa, Vadkutya minden mentegetőző besurranásunkra barátságosan ránk horkan a pult mögül. Utolsó este a búcsúzáskor odavicsorogja mosolyogva: „Szeretnénk itt egy páran, ha visszatérne az a nyitott élet, amilyen a háború előtt volt ez a város.”

Még egy kör sör és még egy besurranás, és már sötétedik. Előbújik a helyi közönség – hasonló a hasonlóknak örül? Mert ahogy nézem, több köztük a mutáns, mint a szokványos kétlábú. De aztán kint megáll nem egy az utóbbiakból is, olykor egész *gruppok*, hogy a kis galéria nagy üvegportálján át bámulják a performanszainkat – a legtöbbje valóban annyira látványos, hogy némajátékként is megteszi.

Egyszerű Mackó száz színes verzió után szimpla sodronykötélből köt magának végső nyakkendőt, amire aztán akár fel is akaszthatná magát. Kényes Macska piros fonállal varr kis kereszteteket az ujjbegyeire, aztán festékpárnára, majd papírlapra nyomva hagyja ott kiskeresztes ujjlenyomatait. Ősz Farkas térképet rajzol Szíriáról és a térségéről, amire mi egymás után odakörvonalazzuk a kézfejünket, kitárt ujjakkal, vagy épp óvón alágörbítve, mintha simogatnánk-védenénk az új háború áldozati földjeit. Majd az egészre rávetíti a riportfilmeket, egyik drámát a másik után a menekültekről, ahogy a határokkal találkoznak.

A Hermelinpár vörös ragasztószalaggal tapasztja magát egy testté, majd kés-villa-tányér elé ülve így eteti-eszi meg a négykezű kreatúra két lénye egymással–egymástól azt az egy szem gyönyörű, érett bácskai paradicsomot. Csak úgy csurog a vére az etető kézen és az etetett száj szélén.

Hosszan küzdenek vele: hatalmas példány az a paradicsom. Hol nőtt ez vajon? Biztosan még a nyári nap heve érlelte, itt valahol, ebben a sebhelyes pusztában, Újvidék körül. Vagy tán arrébb, közelebb a határ menti mocsaras erdőkhöz, ahol most naponta szüretelik az én földemre átszökni próbáló menekülteket. Ahol, mint visszafelé láttuk, százasaival köpi ki a vassárkány és nyelik el a buszelefántok azt a sok-sok-sok kétlábú mutánsjelöltet, akiket a sorsuk lehullásra érlelt a messzi otthoni tövekről, és most senki nem tudja, mire gyűjtik őket a horgosi zsákban.

(2015. szeptember)

Zeke Gyula

TIZENKÉT ZÁRVÁNY

Várákozás

Nem „Trencsén-Szent-Mihályról”, mint a nevezetes Bácska-füzérben a Csáth-alakmás, épp csak Budapestről készülök indulni délre, a határon túlra. Egy másik országba, amelyet egy ideje nem Magyarországnak hívnak, amely azonban az enyém mégis, miként az egész Föld és mind a bolygók a holdjaikkal, hiszen a Nap alatt élem mindennapjaimat. Mesés Péter lesz a sofőröm, az úrvezetőm, mondhatnám, uralkodni ugyan senkin sem akarok, már gyermekkoromban le-lettem a koronámat ámulatomban. Közvetlen úti célunk Csantavér, ott találkozunk a szőke főszerkesztővel és Mártával, s indulunk bemutatni lapjuk, az *EX Symposium* Kuncz Aladár-számát Topolyára. Meséssel ugyan semmiben nem hasonlítunk egymásra, egyvalamiben azonban mégis: sem ő, sem én nem vagyunk képesek tudomásul venni, hogy a terhes teendők ugyanúgy elveszik a maguk idejét életünk óráiból, mint a szesz, a szellem és a szerelem. Másfél órával később indulunk ennél fogva, mint ahogyan eltervez-tük, utunk máris izgalmasnak ígérkezik így.

Köd

A Hungária körútnak e péntek délután is járműszorulása van, ráadásul eszembe jut, hogy otthon felejtettem az alig három hete műtött szemem cseppjét. (Kúszóhártya – késsel, villával.) Péter ugyan ízesen raccsolva káromkodik vezetés közben, és cseppet sem rejti volán mögé érkezésünk pontossága